

ГОЛУБ ДОБРАШИНОВИЋ

ВУКОВА КАРТОГРАФСКА ИНТЕРЕСОВАЊА

Вишестрано радознао, Вук нам је, сем осталог, завештао и тридесетак географских карата. Збирка настала не из хобија, већ из потреба његовог дела.

Два су разлога за њен настанак:

1) Као приручно путоводно средство, на његовим бројним путовањима. Иако с левом ногом на дрвеној шутили, – због његове хромости кнез Милош му је дао надимак ”Топал” – Вук је био несустали путник, један од наших најревноснијих ”глобтротера” како би се данас рекло. На пут у ”отечество” и друге крајеве обично се отискивао с пролећа, ”кад се гора заодене листом”, када, по речима једног његовог поштоваоца и преводиоца наших народних песама, олистају кестени у бечком предграђу Ландштрасе где је проживео по века.¹ По једном податку, трећину брачног живота (преко 15 година) провео је изван породице. Путовао је на коњу (крајинским беспућима)² или на мазги (уз врлетне которске серпентине); на колима под арњевима и ”волујском или коњском запрегом; у савременим дилижансима или ”брзим” поштанским кочијама; прелазило реке сплавовима и ”каицима”, возио се Дунавом и морем на пароплову (”ватрењачи” или ”ватреној лађи” како га Димитрије Поповић и Ј. Новић називају); најзад и тек уведеним возом: ”јурио” по гвозденим шинама од Трста до Беча, од Бузјаша до Пеште, обрадован што је 1843. могао од Дрездена до Берлина путовати ”жељезницом” и ”пругу” од скоро 50 миља прећи за пет сати.³

Прокрстарио је, не један пут, просторе насељене српским и хрватским живљем, походио Црну Гору; стижао до Берлина, по једном податку и до Кила,⁴ у запрегнутим санкама – и до града на Неви на северу,

1 *Сусрети с Вуком*. Избор и редакција Г. Добрашиновић [и] Боривоје Маринковић. Матица српска, <Нови Сад>, 1964), 130 (”Чим дрвета кестенова на гласији (на пољани) пред Каролинентором зеленим лишћем – накићена као какви велики свећњаци – белим од цвета свећама украсе се, – сећа се чешки лекар Зигфрид Капер – крај дође и састанцима код Вука недељом по подне”).

2 ”Од Голупца до Пореча – сећа се Вук својих дана у Крајини – мора се ђешто преко таких стрмени ићи да је тешко и коња превести” (Вукова *Даница* за 1827. годину, 52-53).

3 *Вук – Ана*. Преписка. Приредио Г. Добрашиновић. Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1992, 142 (Писмо из Берлина од 28. новембра 1843.).

4 *Преписка*, II, 280 (”Још одавно сам знао, да у Килу има један човек, који добро зна ударати у ове гусле, што сам и[х] овђе начинио, – пише Вас. Поповићу 6/18. октобра 1823 – за то сам сад ишао чак до њега (готово као из Крагујевца до Пеште), те сам се с њим лично познао и разговорио”).

пропутовао кроз Тулу на истоку и преко Кијева, Хотина, Јашија "набио обруч на превелики и преважни комад славенског свијета";⁵ спуштао се до Будве, Студенице, Краљева на југу, допирао до Венеције и бокелјских градова на западу.⁶ Сигурности ради тражио је, узалудно међутим, и руско покровитељство, одн. руски пасош.⁷ Хтео да посети Бугарску и Свету Гору, да обиђе Стару Србију и северне делове Албаније; желео у више махова да пропутује Босном⁸ и то ће му, рећи ће, остати рана на срцу.⁹

Уз неку од тридесетак путних исправа,¹⁰ у Вуковом путном пртљагу нашле би се не ретко и географске карте, особито при дужим, истраживачким маршрутама.

Највећи део Вук је смишљено прибављао. Једну – *Карту Црне Горе* – прилог 11. броју "Slovenskih novina" 1853. доставио му је уредник листа с поветом: В. pánu St. Vukovi-Karadžičovi učive D. Linhard Red. "Slov. Nov".¹¹

Из Вукове збирке географских карата, а било их је близу тридесет,¹² највећи део, на жалост, пропао је за време Првог светског рата (уступљен Географском институту Велике школе). Три су пак остале међу Вуковим архивалијама:

а) Карта Србије (*Karte von Serbien*). На њој је Вук записао па прецртао наслов *Земљопис од Србије*, назначио је и стране света; разграничио нахије и на нашем језику уписао нека места и подручја (Азања, Кулич, Костолац, Троноша, Дебри, Дубоки, Островгол, Вјенчац, Пра[х]ово, Манасија, Враћевшница, Борач, Зајечар, Сталаћ, Ерцеговина, Митровица, Жича). На рубовима дOMETнути су топоними: Налосница, Двориште, Увац, Лим, Тројан, Брусница, Призрен. Извесна места су подвучена или прецртана. На полеђини запис: Земљопис од Србије написао Д[имитрије] П. Т[ирол]. Забележене су још неке речи, затим скица поречја Лаба, Ибра и Ситнице. Такође и неки записи туђом руком.¹³

б) Карта Далмације и Албаније (*Österreichisch Dalmatien und*

5 *Преписка*, I, 685.

6 Вид. Г. Добрашиновић, *Вукова путовања*, Ковчежић, Београд, 1963, књ. V, 75-119.

7 Г. Добрашиновић, *Покушај Вука Караџића да се домогне руског пасоша*, Зборник Историјског музеја Србије, Београд, 1969, књ. 6, 143-154.

8 Писма Н.И. Надеждину, 1848; Ј. Гавриловић, 1847, 1848, 1851 (*Вукова преписка*, III, 305 —"па о Ђурђеву пут одавде по Србији и Босни предузети моћи да будете у Пољници у Августу"; 307-308 ("А путовати овог пролећа по Србији, па одовуд у Босну и Далмацију, неће се моћи"); 365 ("Можете онда по Србији, по Босни и Херцеговини ходити и частити се. Ја мислим да ћемо на лето моћи отићи до Сарајева на колима; па ма од Сарајева у Мостар јашили"); вид. и забелешке на карти *Хорватска*, вид. стр. 7/в.

9 "Откако сам почео купити наше народности, – указује Вук у чланку *Срби сви и свуда* – једнако сам желео да обиђем ове југоисточне крајеве народа нашега, и Босну и Херцеговину, али се до данас никако не даде, и по свој прилици ћу ову жељу однијети са собом на они свијет" (*Ковчежић*, Беч, 1849, 1).

10 Вид. прилог [3].

11 [Михаило Валтровић], *Опис ствари из заоставштине Вука Стеф. Караџића*, Београд, 1900, 182.

12 У писму од 1. октобра 1860. Мина Караџић-Вукомановић напомиње оцу да би своје карте могао ставити у "плекану кутију" (АСАНУ, 8541/37).

13 Исто, 8552/48а (3).

Albanien, in Wien bey Franquillo Mollo). На карти су подвучена места: Брач, Будва, Врана, Гросса, Дубровник, Задар, Клис, Книн, Корчула, Котор, Макарска, Новиград, Нона, Островица, Пасман, Сињ, Скрадин, Сплит, Хвар, Херцег-Нови итд. На полеђини забележене мастилом неке примедбе о првом буквару [Орфелиновом] од 1-8. Судећи по неоствареном Вуковом одласку у Париз, Вук се за пут озбиљно припремао: сем пасоша, већ визираног, прибавио је "итинерере" за француску престоницу, препоруке на неке личности итд.¹⁴

в) Карта Хрватске (*Horvatska*) Grenzo Regmto Bezirke Carlstädter Generalat. Карта је цртана мастилом, ручно. Подељена је на регименте обележене црвеном оловком. На њој су подвучена извесна места: Осек, Петриња, Глина, Топуско, Огулин, Слуњ, Сењ, Оточац, Перушић, Госпић, Удбине, Плоча, Грачац, Вел[ика] Попина и Мала Попина. У десном углу записано *Ант. Сучић*, зацело име цртача; у левом углу забележени називи регименти: 1) Liscanero Rgmt; 2) Ottočaner Rgmt; 3) Oguliner Rgmt; 4) Sluiner Erster Baral Rgmt и [5] Sluiner] Zweiter Baral Rgmt. На полеђини оловком забележено: како се може доћи из Сплита у Травник (преко Триља, Ржана, Ливна и Купреса); затим подаци о 11 личности, махом из Лике; такође запис о вешу датом праљама у Дубровнику и Котору. Карта и белешке потичу зацело с краја 30-тих и почетка 40-тих година, са путовања по Хрватској и у Црну Гору.¹⁵

Осталих 25 карата (Србије, Црне Горе, Баната, Херцеговине и Црне Горе; Аустрије, Италије, Немачке, Русије, итинерер Париза и 2 атласа) с 13 књига из области географије приликом расподеле Вукове оставине уступљене су 30. јуна 1895. Географском институту Велике школе. То је у име Министарства просвете учинио председник Одбора за издавање Вукових дела, Пера Ђорђевић.¹⁶ Пријем је писмом потврдио управник Института, др Јован Цвијић, 11 дана касније.¹⁷

2) Географске карте (сем њих, у Вуковој књижници заступљено је и више дела из ове области),¹⁸ биле су од непосредног значаја за његов рад. Уз помоћ њих Вук је, могућно, разаберао и проверавао топониме као и административна подручја за своје списе.¹⁹

Први, знани нам помен о Вуковом занимању за географске

14 Исто, 8552/48a (4).

15 Исто, 8552/48a (17)

16 Исто, 8552/256-i/НН Попис објавио Божидар Ковачевић (*О преносу Вукове заоставштине из Већа у Београд*, *Arhivist*, Београд, VII/1958, бр. 1-2, 165-192); библиографски подаци о картама дати су у чланку Г. Добрашиновића *Библиотека Вука Караџића*, Библиотекар, Београд, 1973, бр. 3-4, 345-368. Вид. прилог [1].

17 Исто, 8552/256-p/VI. Вид. прилог [2].

18 Уз карте Војно-географском заводу достављено је и неколико књига. Вид. прилог бр. [1/1]

19 Упутан је у том смислу одговор Ј. Гавриловића. У недатираном писму, вероватно из 1845, пише он: "Ам планина у округу краинском нема. Она је означена у карти Бугарског, који је копирао старије карте немачке. Те планине нема у карти Миленковића и Чиркова; јер су они већ добро знали да те планине нема у Краини Неготинској" (*Преписка*, VII, 432).

карте сеже у дане његовог боравка у Србији 1820, вероватно у вези с намером о устројству школства у Србији, пре свега о описмењавању кнеза и његових ближних доглавника (охрабрили су га успеси у овом смислу, с Пољаком В.С. Мајевским у Варшави, с Миленком Стојковићем у Бесарабији и др.): желео је да отвори "школу за одраслу момчад и саме млађе чиновнике по начину Ланткастрову", методу који је у Русији упознао и одговарајуће "таблице" за то приправио. Потврду за овакав наум и за озбиљност наснове пружа нам Вук сам. Писмом из Крагујевца започетим 28. октобра т.г. а завршеним 19. новембра по старом календару наине тражи он од Ј. Копитара три мапе: 1) "од цијеле Европе" (најбољу и најновију); 2) "од Турске" и 3) "од Србије; а макар и ону Текелијну Српску".²⁰ Сем још неких књига желео је и "Оно што је штампано у *Militärische Zeitschrift* о Србији (с мапом заједно)".²¹

Свакако на Копитарев подстицај, и за његове потребе, Вук је сачинио оцену списка *Über Serbien. Mit einer Karte. Von A[dam] von Weingarten, Hauptmann im kaiserl. österreichischen General-quartermeisterstabe* објављен у листу "*Österreichische militärische Zeitschrift*" (I/1820, Heft 1, 62-92, Heft 2, 153-181). Нешто прерађен текст Вукове рецензије Ј. Копитар је, у преводу на немачки, објавио у "*Erneuerte vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat*" (1820, No 80, 317-320), потписан са В.С., што је могло означити и Вукове ћириличке иницијале (Вук Стефановић), и, с више логике, његове [Копитареве] латиничке (*Bartolomeus Copitar*), што је дало основа приређивачима да текст уврсте међу његове списе. Вук је дао низ исправки, особито у североисточном више му знаном подручју Србије: у наслову, у многим топонимима (планинама, рекама итд.) замењујући, између осталог, туђе називе изворним. Омеђио је нахије (Шабачку, Ваљевску, Соколску, Зворничку, Београдску, Грочанску, Смедеревску, Пожаревачку, Поречку, Ћупријску, Крагујевачку, Рудничку, Јагодинску, Пожешку, Ужичку, Сјеничку, Неготинску, Кладовску, Бањску, Гургусовачку, Алексиначку, Параћинску и Крушевачку). Уписао је извесна места (између осталог на рубу карте и Призрен), манастире и области; прецртао нека места и мочваре, такође неке границе; учртао неке топографске знаке без назива, уписао неке бројеве (1-8 без 5), по свој прилици нумерацију нахија. Сем побројаних поправки, у последњем поглављу оцене Вук се осврнуо и на карту Србије приложену уз поменути спис. Истакао је: 1) Погрешну топонимику (имена су у њој врло покварена); 2) одсуство ваљаног правописа у транскрипцији ("нема никакве ортографије, него се мора погађати"); 3) незналаштво ("ђекоја мјеста криво метнута") и 4) "ђекоја су *знатна* мјеста изостављена". Све је то поткрепио бројним примерима.²²

20 *Преписка*, I, 840. Две године раније С. Текелија се жали како мапе, које су га преко 2000 ф. коштале, леже непродате, иако, вели, зна да ниједне није било међу Србима пре његове, штампане "србскимим словима". (Исто, 565-566).

21 Исто, 840.

22 Реља Новаковић, [Списак места уз Вајнгартенову Карту Србије] и објашњења уз њу [у књизи] *О Црној Гори * Разни списи*, Сабрана дела Вука Караџића, књ. XVIII. Приредио Г. Добрашиновић. Просвета * Београд, <1972>, 838-846, 847-870.

По томе, дакле, Вук би био "први који је нацртао административну карту Србије", а у томе се може видети "и први покушај да се састави једна историјска карта Србије", речи су Р. Новаковића.²³ У много чему зналачки рађен, гдегде недовршен, непотпун, недоследан, несигуран или не до краја обавештен, овај труд је и занимљив и користан, а у сваком случају пионирски у нас.

У складу са својим војно-стратешким циљевима Аустрија је знатно држала под оком наша подручја. У брижљиво рађеним мапама картографским или уметничким, речита потврда за то, остало је доста карата, цртежа места, манастира, утврда и сл. Дакако тога ради, по карти Србије А. Вајнгартена сачињен је испис 845 места. На препоруку Копитареву зацело, бечки Ратни архив је поверио Вуку, као зналцу, да уз немачку транскрипцију дода и домаће називе. У II ступцу он је својеручно дописао 150 места ћирилицом, а у III ступцу 149 – латиницом. При дну Пописа је забелешка: *Berichtigungen zur Karte von Serbien, welche in der militärischen Zeitschrift erschienen.* – *Verfast von Wuk.*²⁴

Године 1823, 5. јула Ј. Копитар моли Вука да у Лајпцигу погледа Крузеов историјски атлас на мапи из 1000. или 1100. године: где је у њему *Браничево*, западно од Београда.²⁵

Средином ове деценије запажамо и трагове Вуковог картографског интересовања. То је зацело поверио научно радозналом новосадском професору, П.Ј. Шафарику. Да ли је у питању допуна и разрада већ помињане карте Србије уз Вајнгартенов спис? Није ли то предвиђени прилог уз "српску историју", или је по среди замисао о карти као засебном делу? Наредне речи П.Ј. Шафарика, више су, рекло би се, склоне другој претпоставци. Већ 1825, 1. септембра, пита он Вука "Да ли бисте могли да ми на оној познатој географској карти Србије, коју смо овде у Новом Саду заједно ревидирали и сравнили, привремено убележите неке допуне и пошаљете ми је. Учинићете ми тиме велику услугу. Знам да можемо од Вас очекивати, с временом, географију, а можда и неку географску карту Србије, али док то не буде готово, морамо се ипак испомагати с онима које постоје, а оне имају, као што сами признајете, много и великих грешака. Тако ми – употребом тих карата – учимо и грешке. На првом месту желео бих допуне (исправке) у правопису; јер су, изгледа ми, на малој географској карти израђеној на српском, многа имена места погрешно написана. Тако нпр. – да ли је правилно Крупаин или треба да стоји Крупањ? Гроцка или Грочка итд., итд. Штета што јужна граница није даље рађена. Где да се траже старе резиденције Будима, Неродим или Неродима? Таквих има више."²⁶ Вук помаже П.Ј. Шафарику и посредовањем код енглеског писатеља и преводиоца наших народних песама Џона Бауринга у вези с каталозима енглеских географских карата, посебно о Турској. Примео је пакетић од

23 Исто, 851.

24 Исто, такође 253-273; у наставку је репродукција поменутог карте Србије.

25 Исто, II, 225.

26 Преписка, II, 639.

Бауринга, али их у пошиљци нема. "Можда су омашком остале код Вас. – указује Шафарик 14. јуна 1827 – У том случају, молим Вас најљубазније да ми их пошаљете накнадно". У наставку понавља своју молбу "за песму са именима места, и за имена места која сте последњи пут забележили у Србији". Вук му дарезљиво узвраћа изворном грађом. Одговарајући 10/22. јуна т.г. да у пакету који је Бауринг доставио Ј. Копитару и њему нема поменутих каталога, Вук му у наставку саопштава и поменути песму, и пописе села девет српских нахија (Кладовске, Крајинске, Црно-ријечке, Гургусовачке, Сврличке, Бањске, Алексиначке, Параћинске, Новопазарске), као и села старовлашких, рађевских и "заоставших" у Сокоској нахији као допуну *Именима села* која је штампао у III годишту "Данице" за 1827.²⁷ "Жељно очекујем Вашу географску карту Србије; – узвраћа он у одговору 7. новембра 1825 – чим буде готова, молим да ми пошаљете неколико примерака у *комисион* – учинићу све што је могуће да их распродам. Да ли бисте могли дати нешто шире границе, на свим странама изузев *северне*? То бих пре свега желео. Даље: да ли бисте могли, макар у главним цртама, назначити поделу оног дела који је сада под кнезом Милошем? Мислим на *нахије*. Једна потпуна географска карта Србије била би веома пожељна. Помоћу једне, боље од оних које већ постоје, дала би се, ако не сва а оно многа места која се спомињу у српској историји средњег века веома добро одредити. Рајић и Енгел били су беспримерно невешти географији Србије."²⁸ Вуково писмо Енгелу Џону Баурингу, међутим, друкчијег је усмерења. "Ја се сада бавим прикупљањем грађе за српску историју, посебно новог времена. – пише му 12. јануара 1827 – Можда ће кроз пола године изаћи о томе једна књига на немачком језику, са картом Србије."²⁹ Да ли је имао у изгледу своје дело или сарадњу с Ј. Феслом (с Л. Ранкеом се још није знао)?

Већ наредне године, посредством Ј. Копитара, дошло је до Вуковог познанства с немачким историчарем, Леополдом Ранкеом. Подређујући списатељску сујету интересу народа српског ("да се не би рекло да Србин Србе хвали"), Вук ће му, као што знамо, уступити припреману грађу, јамачно већ поменути српску историју (добиеће и пола хонорара за то). Имао је он свакако удела и у обради карте Србије уз ову књигу.³⁰ Негде у исто време после појаве књиге припремао је карту и за њен руски превод. "Ту књигу, – објашњава Виктору Петровичу Балабину већ поткрај живота, 26. јуна 1862 – по жељи руског посланика Дмитрија

27 Исто, III, 388.

28 Исто, 706. У "Данице" за 1828. годину, на почетку чланка *Имена села у Србији изван пашалука Бијоградскога* Вук каже да му је жао изоставити ова имена. "Да ако се јоште нађе, – наставља – коме ће тако мила бити, као Г. П. Ј. Шафарик, од кога ћемо скоро добити мапу од Србије, какове до сад нијесмо имали". [стр. 222].

29 Исто, III, 385. Нешто касније, 14. јуна јавиће му и П. Ј. Шафарик да му је писао Џон Бауринг и "приложио каталоге енглеских географских карата, посебно о Турској". Можда су омашком остале "код Вас" – пита у наставку Вука, молећи га да му их у том случају достави. (Исто, III, 466.)

30 *Die serbische Revolution. Aus serbischen Papieren und Mittheilungen. Von Leopold Ranke. Mit einer Charte von Serbien. Hamburg, 1829.*

Павловича Татишчева, превео је на руски језик за Министарство спољних послова свештеник Гаврил Тихонович Меглицки, уз моју помоћ, и ја сам тај превод снабдео посебном географском картом Србије. За тај рад преводилац је био награђен и одликован орденом свете Ане II степена”.³¹

Вук се посебно старао о мапи Србије за боравка у њој крајем 20-тих година, допуњавао ју је, преправљао. ”Јенко и ја дали смо неком правнику из Крањске карту за Вас. – јавља му Ј. Копитар 13. фебруара 1828 – Да ли је ову предао? Изгледа; зато што пише да ће код господина фон Ракића бити на храни.”³² Потврда за то је и у речима Г.Т. Меглицког. ”На карти Србије – пише он Вуку – не могу да исправим оно што сте предлагали због горе поменуте неизвесне судбине наше књиге”.³³ Карта с Вуковим исправкама служила је, изгледа, и српском изасланству у Цариграду. ”С Вишеградом смо сада добро; – одговара Вуку Д. Давидовић 20. јула/1. августа 1830 – поправили смо најпречим начином Ранкову карту; избрисали смо Вишеград, гди је досад стојао, пак га турили на место, гди сте га ви у цедуљици метнули”.³⁴ На ову карту враћа се и Л. Ранке у вези с другим, допуњеним издањем *Српске револуције*. ”Недостајао ми је неопходан материјал да бих прилагодио примедбе и карту садашњем стању земље [Србије] и знањима о њој, – пише Вуку из Берлина 3. октобра 1844 – а нисам имао воље да поново објављујем старе ствари у непромењеном облику, пошто је старо издање доста раширено, а и још се може добити”.³⁵ Као савесни савестан посленик, и Вук се стално враћао карти Србије. Са пута у Студеницу 1830. писаће пријатељу: ”Осим ови[x] 10 Арнаутски[x] пјесама, највише сам добио, што сам виђео, како су карте од Србије неправне”.³⁶

Вук се понео мишљу да опреми картом и своје дело *Црна Гора и Бока Которска*. У огласу, истина, помиње само портрет Његошев, не, дакле, и карту. Али потврду о томе пружа нам његово писмо Ј. Копитару. ”Не би ли ћео, – пита га 24. децембра 1837/5. јануара 1838. за француског географа Ами Буеа – да ми начини мапу од *старога Илирика* за моју књигу о Црној Гори? Ја сам то њему говорио, и није се противан показао; а ту ситнице не би требало метати, него само најзнатнија мјеста, н.п. мора, воде, планине и градове. Добро би било, кад бисте о томе с њиме

31 *Преписка*, IV, 174 (” Два Ваша веома цењена писма добио сам од Г. Тирке у потпуном реду. – јавља Меглицки Вуку у Земун 4/16. децембра 1829 – На прво нисам одговорио зато што сам очекивао вести о судбини превода Ранкеова дела. Моје очекивање је и даље узалудно, мада труд на преводу можда и није остао ненаграђен. Цар ме је одликовао Орденом св. Ане другог степена. У повели о додељивању ордена не помиње се превод, али је ипак онај први [тј. орден] дат онда када је овај потоњи [тј. превод] већ био у Варшави.”); Измаил Иванович Срезњевски, *Вук Стефановић Караџић*, Београд, 1987, 87.

32 *Преписка*, III, 697.

33 Исто, 175.

34 Исто, 287.

35 Исто, VII, 239.

36 Исто, 302.

поговорити могли”.³⁷

Особито је видљив Вуков интерес за географске карте током 50-тих година у вези с радом на етнографској карти јужнословенског живља. Да ли се томе приклонио под утицајем П. Ј. Шафарика? ”Уз књиге сам приложио једну етнографску карту (”Народопис” или ”Земевид”), - пише му прослављени чешки научник 24. децембра 1847 – и желим да је неоштећену примите. Мило ми је да Вам тиме могу учинити услугу.”³⁸ Или је то уследило на подстицај сличних карата пријатеља из Русије, И.И. Срезњевског и П.И. Кепена? Први је 1849. објавио Етнографску карту Европе (у ”Географичесия извъстїяст”), други, две године затим - *Етнографическую карту Европейской Россїи*, издање Руског географског друштва. Намеру је најпре саопштио своме биографу Измаилу Ивановичу Срезњевском. ”Ја сам наумио издати неколике етнографическе карте – пише му 1854 – особито што се тиче Славенскијех племена, од прилике као што је карта Шафарикова,³⁹ само у већој мјери, славенском словима и још у другоме којечему друкчије. Истина да је моје главно намјерење представити Славенска племена изван Росије, а особито по јужнијем крајевима, који су још врло познати; али будући да су Руси највеће и прво Славенско племе, за то се они овдје не могу изоставити. Но ја немам ни једне карте од *Русије Рускијем словима у Русији начињене*, за то Вас молим покорно, да бисте се постарали, набавити ми и (што је могуће прије) послати неколике такове карте од најбољијех, н.п. карту од цијелог Руског царства у Европи, па онда (ако има) од његовијех чести или дијелова: Велике Росије, мале Росије, бијеле Росије, Польске итд. А уз то још ако би се могла наћи каква карта од *Бугарске*. Ову моју молбу молим Вас да бисте Ви представили *Географическому обществу*, и ја сам увјерен да ће оно учинити све што буде могуће”.⁴⁰ По одређеном упитнику Вук се обраћао многима за податке: за Црну Гору (књазу Данилу)⁴¹; за Боку Которску (испробаном и несечичном помагачу, Вуку Поповићу)⁴²; за Хрватску (Метелу Ожеговићу⁴³ Сергију Каћанском⁴⁴ и доцније, Павлу Чавловићу⁴⁵); за Словенију (Др Винку Ферери-Клуну)⁴⁶;

37 Исто, VI, 203.

38 Исто, VII, 896.

39 *Slowansky narodopis [...] s mapou. W Praze 1842.*

40 П.Т. Громов, *Переписка В.С. Караджича с И.И. Срезњевским [у књизи] Развитие капитализма и национальнѣе движѣния в славянских странах*, Москва, 1970, 350.

41 Саво Вукмановић, *Из преписке В. Караџића са књазом Данилом, војводом Мирком, Ђуком Средановићем и књазом Николом*, Стварање, Цетиње, XI/1956, бр. 3, 200 (Вук – књазу Данилу, Беч, 22. јуна 1860).

42 *Вукова преписка*, VII, 354 (Беч, 18/30. априла 1859).

43 Pavle Rogić, *Jedno neobjavljeno pismo Vuka Stefanovića Karadžića*, Pitanja književnosti i jezika, Sarajevo, 1956, knj. II, бр. 1-2, 169-171.

44 *Писма Вука Ст. Караџића*, Босанска вила, Сарајево, XXVI/1911, бр. 15-16, 254; АСАНУ, 8286.

45 АСАНУ, 8367/6, 7 и 9 (Павле Чавловић – Вуку, Загреб, 24. априла и 13. маја 1863. и 12. јануара 1864).

46 *Prašnja do naših učeniћ rodoljubov*, Novice, Ljubljana, XVI/1858, št. 52, 414; под насловом *Slavenske vijesti* прештампано и у загребачким ”Narodnim novinama”, 1859, бр. 35, 96. Нешто касније, 1861, у чланку *Срби и Хрвати* (нап. бр. 2) Вук истиче: ”Ја сам прије

за Барању (епископу Емилијану Кенгелцу)⁴⁷; за Карловачки протопрезвитерат, одн. за Границу и Провинцијал (проти Павелу Николићу)⁴⁸; за живаљ у Бачкој (тамошњем епископу Платону Атанацковићу)⁴⁹; за крајњи северисток Словенског југа (темишварском епископу Самуилу Маширевићу)⁵⁰; за Сребрничку нахију у Босни, за подручја Осат и Лудмер добио је обавест од лозничког писара Милана Јоксимовића⁵¹ и учитеља Василија Стефановића.⁵² С доста пажње, и етнографске и картографске, видећемо, Вук се односио према бугарском подручју, обратио се с тим у вези двојици Бугара, познанику из Беча, Најдену Герову и Сави Влчеву Филаретову: доставио им је, понаособ, разуме се, попис места и река у Бугарској, Македонији, Румелији и Архипелагу, начињен на основу карте познатог немачког картографа Хајнриха Киперта (1818-1899) с молбом да га исправе и употпуне уз остале одговарајуће податке.⁵³ За податке о Западној Македонији и Северној Албанији, одн. њеном граничном делу (Круцима, Госкама, Миридитима) и о тзв. рекалијама Стојану Обрадовићу, које, рекло би се, нису могли задовољити његови штури одговори.⁵⁴ Ревносни Обрадовић пак обрадовао је уз то Вука и подацима о живљу између река Таре и Лима.⁵⁵ Исполио је радозналост и за крај око Дебра, настојећи, посредно⁵⁶ и не с успехом, да за то обезбеди сарадњу Стефана Верковића, скупљача старина и издавача народних песама из Македоније.⁵⁷ По једном податку Вукове кћери (да ли и поузданом?) Вук је привео крају овај наум.⁵⁸

неколике године молио знатнога Словенца Г. професора Кљуна да би ми преко својих пријатеља у ономе што помогао, пак су у Загребскијем новинама за то викали и на мене и на њега”.

47 АСАНУ, 8507, 8507/а (писма од 27. септембра 1858. и 10/22. априла 1859).

48 Исто, 8298 (8. јануара 1859).

49 *Вукова преписка*, I, 599 (Вук – П. Атанацковићу, Беч, 22. септембра 1858).

50 Теодора Петровић, *Једно досад необјављено Вуково писмо*, Ковчежић, I, 163-164 (писмо од 14. децембра 1858).

51 АСАНУ, 8223/35. У одговору Вук се распитује о Лудмеру и Осату, о Тузли итд.

52 Др Видосава Николић, *Једно интересовање Вука Караџића за Источну Босну*, Чланци и грађа за културну историју Источне Босне, Тузла, VI, 1965, 145-190.

53 *Изъ Архивата на Науденъ Геровъ*, кн. I, София, 1911, 739 (Вук – Н. Герову, 16/28. фебруара 1859); Цвета Органијева, *Прилог кон проучавањето на врските на Вук Караџиќ со бугарските преродбеници*, Годишен зборник на Философскиот факултет, Скопје, 1859, књ. X-XI (С. Филаретов – Вуку, Софија, 16. јануара 1860). У међувремену, на концепту писма Анки Константиновић Обреновић од 25. априла 1859. Вук ће забелжити: Александар Хаџо издао бугарску карту (АСАНУ, 8508).

54 АСАНУ, 8295/1.

55 *Вукова преписка*, III, 413 (Ј. Гавриловић – Вуку, Београд, 26. октобра 1858).

56 Исто, 414. ”За оно што сте хтели знати за Дибру, – пише Ј. Гавриловић – немам још одговора из Сереза од Верковића. А добро би било да загледасте и књигу: *Albanische Studien von D-r jur. Johann Georg Hahn C.C. Consul für der östliche Griechenland. Nebst eine Karte und andere statistische Beilagen*. Jena 1854. Можда ћете у њој што за себе наћи. То је онај Хан, који је био код вас и одавде отишао да путује, да види, где има Арнаута”.

57 *V, III, 721-732; АСАНУ, 8699/1823*.

58 Вид. опширније: Г. Добрашиновић, *Вуков покушај да изради етнографске карте јужнословенског живља*, Гласник Етнографског музеја у Београду, књ. 33, Београд, 1970, 55-67, 68 (резиме на енглеском). Такође, Минино писмо брату (АСАНУ,

Пре ове разгранате кореспонденције, доцније пак и упоредо с њом, Вук се стара о прикупљању потребних карата. Тражио је још 1853. неке карте, да ли с овим у вези. "За књиге и карте које желите по гласу писма вашег од 14. тек. мес. имати, – одговара му Ј. Гавриловић 21. маја т.г. – ја ћу Г. Милошу Поповићу препоручити, да вам пошаље све као што ви желите",⁵⁹ а 12/24. јула т.г., у писму књижару Милошу Поповићу Вук потврђује рачун за карте Србије и Окружја Пожаревачког.⁶⁰ Није ли с овим у вези, а сва је прилика јесте, и пошиљка П.Ј. Шафарика. "У прилогу Вам шаљем један примерак свога *Народописа* заједно с картом. - обавештава он Вука 10. октобра 1854 - Молим Вас да то задржите за себе. Карту сам ревидирао и нисам открио никаквих грешака у бојењу; боје су, међутим, веома слабе, бојење бедно. То се не да изменити. Уопште, треба прво читати текст, па онда гледати у карту. Иначе је много тога нејасно."⁶¹ Две године потом, 18. септембра 1855, моли Вук М. Фјодоровича Рајевског, свештеника при руском посланству у Бечу, у то време у Петрограду, за карте о Бугарској. "Г. Геров (онај Бугарин) – пише 6. септембра 1855 – казива ми да су некаке нове карте о Бугарској ту изишле; молим Вас да му кажете да Вам их донесе за мене, (ако нема нових макар и старе биле) па што им буде цијена платите му, а ја ћу Вама амо платити, и донесите ми их са собом."⁶² Није доречено о којима је картама реч у писму Хуберта Штафена из Беча. "У прилогу Вам шаљем први нацрт велике карте у 5 листова, – пише он Вуку 5. јануара 1856 - следеће среде добићете скицу нове карте".⁶³ Међу Вуковим хартијама налази се и забелешка од 4. августа 1856: за карту од Војводине⁶⁴, а 29. августа /10. септембра т.г. јавља му професор Алекса Вукомановић и будући му зет: "Купио сам Вам карту од Војводине и готова је са свијем, само чека Вучка...за карту сам платио 4 ф."⁶⁵ На молбу од 30. септембра 1858. Ј. Гавриловић је доставио Вуку "Карту окр[ужја] краинског од Пчелара" с молбом да примерак карте, кад изађе, пошаље на дар "нашем вредном Обрадовићу у Ужице" а он, Гавриловић, купиће је.⁶⁶ Убрзо, 17. новембра шаље један лист, "истисак" из "Србских новина" од 15. новембра да би имао "за ону карту што о Старом Влаху".⁶⁷ А 4/16. новембра 1858. Герасим Петрановић шаље Вуку "Географску карту од Далмаце", на којој је црвеном оловком назначио Загорје.⁶⁸ Следеће године помиње се десет карата "Српске Босне"⁶⁹. Одани

8699/1727).

59 Вукова преписка, III, 386.

60 АСАНУ, 8488.

61 Вукова преписка, IV, 705.

62 *Зарубежные славяне и Россия*. Документы архива М.Ф. Раевского. Москва, 1975, 200.

63 АСАНУ, 8252/1.

64 Исто, 8552/199 (10).

65 Исто, 8457/25.

66 Вукова преписка, III, 414, 415.

67 Исто, 416.

Ј. Гавриловић, и сам закупљен сличним хтењима (подсетимо се, аутор је *Речника географско-статистичног Србије*, 1846), непосредније и потпуније уз то упућен у Вуков потхват, и даље мисли на његова картографска занимања. "Како је Г. Фрањо Зах, управитељ овдашње артил[еријске] школе путовао с Г. Ханом од Београда до Солуна, и ово дана се амо вратио, – јавља Вуку 7. јануара 1859 – отидем к њему данас и упитам га: јел бележио на своме путу, где Срби, Бугари, Арнаути станују по оним крајевима. Одговори ми, да не само је бележио, него ми на моју велику радост покаже израђену карту у којој је све што знати желимо означио. Знајући како би копија карте ове вама била врло повољна, замолим га, да ми допусти карту копирати. Ал ми то не хтеде учинити. Ево зашто. Г. Хан оће ту карту сам да изда под својим и Заховим именом; и тако, кад би је Зах коме саобштио, повредио би постојећи између њи[х] уговор...Кад дођете моћићете ову карту видети. А и распитати тамо: није л ју Г. Хан већ у Бечу у посао дао."⁷⁰ Озбиљност Вукова у овом послу огледа се и у вези с Карачијевом картом Црне Горе: доставља је Вуку Поповићу ради провере. Потврђујући њен пријем "њеки дан" пре 6. фебруара 1859, В. Поповић најављује да ће му је упутити одмах по Божићу [јануара 1860]. "На оној Карачијевој карти Црне Горе, коју сам Вам прије послао преко Г. Тирола, – пише му 18/30. априла 1859 – молим Вас да погледате: јесу ли добро назначене оне воде око Никшића и око језера Крулца, па ако нијесу, а Ви поправите на карти па ћете ми је после послати". У наставку тражи обавештено више података.⁷¹ И Вуков "секретар", сликар иначе Димитрије Георгијевић Тирол извештава 24. маја 1859. Вука: "Баш онога дана око подне (кад сте Ви одавде пошли), дође један од Јуриста и донесе Вам 10 карти"Србске, Босне итд. и 3 књижице: *olah Neologia vagy Uj olah Nijelo*. Једнога Арађанина Начертаниј итд. Римљани у Шпанији. "Срб. Летопис 1858 II. Књига 98, у Будиму 1859".⁷² Нешто касније, 30. септембра 1861, Гавриловић пише Вуку: "Шиљем вам етногр[афску] карту европске Турске, да је промотрите; ово је најбоља карта, коју сам до сад видео. Знате да је пок. Шафарик погрешио у својој карти, кад је ставио да има у Босни Турака османлија".⁷³ Неку карту, можда Баније, обрекао је Вуку српски официр Синиша Богдановић, који је управо тога лета приредио Вуку бакљаду за његовог боравка у бањи Топуско. Надао се – пише Вуку 21. октобра/2. новембра 1861 – да ће моћи и "обећану карту приложити, па ето ни данас не могу, јер су ме они, што су је послати обећали, преварили".⁷⁴

Видећи у Вуку и зналца картографије, и познаваоца народа и

69 Исто 8097а/21.

70 Вукова преписка, III, 420.

71 Исто, VII, 351, 354, 356.

72 АСАНУ, 8261/6.

73 Вукова преписка, III, 425-426.

74 АСАНУ, 8370/1.

наших крајева, најзад и вичног штампарским пословима, неки од његових кореспондената обавештавају га у вези с овим или га моле за услуге око штампања. Још 1822, из Темишвара извештава Вук Ј. Копитара да је "овђе један [Д.П. Тирол] начинио Српску мапу од Баната" и писао Василију Николићу, слушаоцу Политехничког института, да му је "изреже на камену". Аутор је вољан – напомиње – да му уступи приход од продаје карте, само да добије један примерак. Стога Вук моли Копитара да упозна с тим поменутог Николића.⁷⁵ Пошто је напустио Банат, Вук се и даље, у преписци с Д.П. Тиролом дотиче овога. Шта му је писао, не знамо. Тек у одговору, 21. септембра 1823, он истиче: "Овога сам љета начинио још једну мапу, па кад је тако, као што сте ми писали, то ћу на вас чекати, и вама обадве дати, да и[x] ви у Рус[ију] оправите како знате. – пише он Вуку за посредство код кнеза 24. јуна 1824 - Ако мислите, да ће ми Господар Милош неколико Ст. – Пара за моје две Мапе дати, – пише он Вуку 24. јуна 1824 – а ви му и[x] подајте, и новце с' првом приликом пошљите ми."⁷⁶ Два и по месеца затим тражи он да му Вук нађе гравера који би његову "мапу од Баната исекао" и, додаје, пошто би то било.⁷⁷ А 30. новембра т.г. обавештава да му је Мустарски у Пешти препоручио "једног Србина Гравера" који би мапу јефтинеје "исекао" уз молбу да му и пренумеранте скупља. "С пренумерацијом, или боље рећи с прошњом, нема ништа, – јавља Вуку 23. априла 1825 – па зато ћу морати моју Карту на препоруку Г. Магарашевића некаквом Чивутину Граверу, кој је многе ствари (:Националне, Српске:) лепо изрезао, дати, да је исече; и мислим, да ћу се с њим лако погодити моћи. Тога ради молим Вас, да ми је с првом приликом натраг пошљете".⁷⁸ Најзад, 16. јануара 1826. обавештава радосно Вука: "Моја је мапа срећна. Ја сам се с Гравером једним, кој је одскоро из Кашавије овамо дошао, погодио и 150 фл. му положити морао. Она ће се почети друге недеље радити, и по нашем Контракту мораће да послједнога Јулија о.г. готова бити" молећи га да скупип нешто претплатника на њу. Д.П. Тирол је био науман да изради и карту Србије. "Мапу од Србије нећу пре написати, – извештава Вука 17/29. јуна 1827 – док ми Ви не будете саветовали".⁷⁹

Са својом намером Вука упознаје 1838. и сународник му из Петрограда, Дим. Момировић Стојановић. Уз књигу *Исторџа, Географџа и Статистика Србџи* биће приложена и карта најновије Србије, већ готова и одобрена, његов труд из верних извора – истиче.⁸⁰ Вуку се обраћа с питањем и Георгије Кирјаковић 1844. "Незнам – пише 5/17. децембра – шта Г. Настас [Јовановић] с Маппом од Србије ради, хоћели скоро готова бити".⁸¹ При изради карте Србије *Carte de la principauté de*

75 Преписка, II, 150.

76 Исто, II, 268, 476.

77 Исто, 494.

78 Исто, 514-515 (писмо од 30. новембра 1824), 591.

79 Исто, III, 53, 480.

80 Исто, VII, 270 (С. Петербург, 1/13. октобра 1838).

81 Исто, 288.

Serbie од А. Чиркова Вук јавља као посредник. У преписци с Николајем Ивановичем Надеждином интересује се 5/17. септембра 1848. шта је са картом: 15 дана затим руски пријатељ одговара да је он обавио коректуру; писмом од 30. новембра/13. децембра т.г. Вук му објашњава да кнез Михаило још ништа не зна о карти, што би упућивало на закључак да је ексвладар био вероватно финансијер.⁸² О својој мапи такође извештава 17/29. јуна 1854. Вука ђумругџија и картограф српски, Јован Миленковић: саставио је, вели, нову карту Србије и послао је још лане на дар кнезу Михаилу по његовом настојнику, Антонију Радовановићу. Такође аустријском цару, па се, вели, сме "пофалити" да га је "Његово Величество зато са златном медаљом од 25. [дуката] тежине обдарило." Приметимо овом приликом да ју је и Вук јамачно могао добити од аутора или, пре, купити; из обрачуна с београдским "књигопродавцем" Милошем Поповићем у писму од 12/24. јула 1854. могло би се пак закључити да је, сем 4. свеске "Гласника Друштва србске словесности", Вук платио и Миленковићеву карту, као и *Карту окружја Пожаревачкогъ княжества Србији* од др Аћима Медовића, издату у београдској Правителственој каменорезници исте, 1850. године.⁸³ Вука моли 14/26. јуна 1855. А. Вукомановић да му набави "Кипертову карту Турски[х] земаља у Европи" и "Карту париску и петробурску Српскијех земаља".⁸⁴ Никодим Раичевић, архимандрит манастира Острога пише Вуку крајем 1856. да је сачинио "План од нахије Бјелопавлића и једно Пleme од катунске нахије зову се Пјешивци које граничи з Бјелопавлићма".⁸⁵ Преко Вука Ј. Гавриловић шаље М.Ф. Рајевском 3 карте *План од Косова Поља*.⁸⁶ Молба познатог географа, Ами Буеа својеврсно је признање Вуку и као картографу и као географу. "Ви свакако имате Паулинијеву пограничну карту Црне Горе (Беч, 1861). – пише он 31. октобра 1861 – По тој [карти] извориште Пиве налази се на северозападној страни Дурмитора. Дробњачки округ лежи између Дурмитора и Војника, а Тушиња као главни водени ток тамо, вероватно ће бити великабочна јужна притока Сучесе [Сутјеске?], коју сам видео и нашао на 3/4 часа хода западно од Хан-Сучесе (западно од Жураве). Али где је онда моја *Тушумлија*, припада ли та вода Пиви или Тушињи, или чак Тари? И где је *Пчиња* на подножју Кома, коју је Ковалевски видео или забележио? А како се називају она два округа који, према Вашем исказу, постоје између Фоче или Дрине, Таре и Ђеотине и Лима и Речице? Кад бисте ми бар *ова два назива* што пре послали, како бисмо их могли додати карти која сад треба да се појави. Ја записујем сва имена која се јављају у садашњем турско-словенском рату, али за многа не умем да нађем место. Где је управо *Дуга* између Никшића и Гацког или између Никшића и Бјелича или Бјелице, то ваљда није Тупанско Гробље? и Тупани?? итд."⁸⁷ Додајмо на крају и Вукову забелешку: у

82 Русскій архивъ, 1873, VII, 1163-1166, 1190; АСАНУ, 7977/6.

83 АСАНУ, 8201/2; 7995/5.

84 Исто, 8107/23.

85 Исто, 8264/3.

86 *Вукова преписка*, III, 418-419 (писмо од 27. децембра 1858).

сриједу 7. септ[ембра] нашег поче [Александар] Белаковић копирати карту: 10 - дадох му 1 [ф.], 12 – 20.⁸⁸ Сачувано је његово, Белаковићево недатирано писмо из 1858, у коме се извињава што није долазио и обављао посао – моловање и писање речи. Није ли у вези с овим?⁸⁹

Да закључимо: и поред толиких основних послова, неуморни и свестрано радознали Вук, као што видимо, поклонио је не мало пажње и картографском занимању.

---

87 Исто, VII, 555.

88 Вуков бележник – АСАНУ, 8552/48а (6).

89 Исто, 8281.

[ПРИЛОЗИ:]

[1]

Географском институту на нашој Великој Школи. Прилог IV.

I Књиге

1. Dr A. Boué. Die Karte der Herzegovina, des südlichen Bosniens und Montenegros von Hernn de Beaumont. S.A.
2. Ami Boué, Über Viquesnele Neue Karte von Thracien einen Theile Macedoniens und Mösiens. S.A. am d. Sitzungberichte der math. naturh. Cl. 1854.
3. Fortis, Reisebeschreibung. Dalmatien B. I, Bern 1797.
4. Galletis, Allgemeine Weltkunde, Pest 1854. IX Aufl.
5. Hahn, Reise von Belgrad nach Salonik. Wien 1861.
6. Iwan Kamenzku, Servien, eine hist, geogr. statist. Skizze. Berlin 1808.
7. Кепень Обь этнографической картъ европейской. РоссiИ. Спб. 1853.
8. Nösselt, Handbuch der Geographie II Th. 1841.
9. Jau Paploński, Objas'nenije mappy slaviańszczyzny lechickiej z wieku X—XII i prun wieku X—XIII. Warszawa 1862.
10. Neueste Länder—und Völkerkunde III Band, Prag 1820.
11. Уставъ императорскаго русскаго географическаго общества. Спб. 1850.
12. Compt-rendu de la société imperiale russe de geographie pour l'année 1851, 3, 4.
13. Ethnographie de la Turquie d'Europe par g. Lejean (Ergänzungsheft N. 4 Mitheilungen Petermann.) 1861.

II. Карте.

1. Јов. Бугарски, Карта княжества Србије, Београд 1845.
2. Јов. Миленковић, Карта од Србије и нахије пожаревачке.
3. С. Текелија, Карта Српске, Босне, Далмације, Дубровне и Црне Горе.
4. Čirkof A., Karte de la Serbie.
5. Carte de la principauté de Serbie et des pays environs. Paris, 1850.
6. Kiepert, Bosnien und Dalmatien.
7. Le comte Fedor de Karacsay, colonel au service d'Autriche, Carte du pays de Montenegro.
8. Карта княжества Црне Горе 1843.

9. Carta prospettiva delle comuni censuarie della Dalmazia 1853.
10. Fr. Kanitz Original-Karte von Donan-Bulgarien und dem Balkan.
11. Karte des 1ten Banat, Grenz-Regiments No. 10.
12. G. Mayr, Karte von Süd-Tirol, München 1860.
13. Zemljovid carevine Austrijske i južne Njemačke, zatim Švajcarske, Talianske, europske Turske i Gerčke, od Dragutina Seljana, Beč 1847.
14. Neigebaur, Karte von Süd-oder Neu-Russland; Breslaw 1855.
15. Этнографическая карта европ[ейской] Россii
16. Steinhauser, Karte von Süd osteuropa. Wien.
17. Gortambert, Nouvel atlas de Geographie moderne. Paris.
18. Richard, Atlas portatif itineraire de l'Europe. Weimar 1818.
19. Feh. v. Czoernig, Ethnographische Karte.
20. Karte des Kriegsschauplatzes des europäischen und asiatischen Türkei II Aufl.
21. Karte des deutschen Kriegsschauplatzes.
22. Charpentier, Nouveau plan itineraire de Paris 1852.
23. Berghaus, Strassenkarte der Alpen und der nördlichen Apenin, Gotha 1859.
24. Album von Ober-Oesterreich und Salzburg.
25. Карта на сегашна Болгарія, Тракия, Македонія и на прилъжащитъ земи, сасъ иждивението на Гна Димитрія Хаджи. – Руссета. Страсбургъ 1843.
26. Карте Аустро-Угарске секције IV, V, VII и VIII.

АСАНУ, 8552/256 t XIX.

[2]

ЈОВАН ЦВИЈИЋ – ПЕРИ ЂОРЂЕВИЋУ,
Председнику Одбора за издавање Вукових дела

Част ми је известити Вас, да је Географски завод Велике школе добио на чување 13 књига и 26 карата из књижевне посмртнине Вука Стеф. Караџића, које сте му Ви као председник одбора за издавање Вукових дела послали, а по решењу Господина Министра просвете од 20 марта о. год. ПБр. 3301

11. Јула 1895.

Београд

Д^р Јован Цвијић
управник Географског завода

АСАНУ, 8552/256-f/VI

[3]

Вукове путне исправе

У Вуковој оставини нашло се 12 *пасоша* (за Русију, Беч, 12. децембра 1818; за Аустрију, Крагујевац, 12. децембра 1828; за Земун, Крагујевац, 3. септембра 1830; за Земун, Београд, 28. августа 1831; за Црну Гору, Беч, 18. јуна 1834 – пасош Турског посланства; за Котор, Цетиње, 29. октобра 1834 – потписник Његош; за Србију, Беч, 22. априла 1845; за Лозницу, Београд, 20. маја 1849; за Беч, Београд, 21. априла 1852; за Париз, Београд, 25. маја 1856; за Лозницу, Београд, 24. маја 1858; за Аустрију, Београд, 10. новембра 1862. А то није све, нема пасоша из времена Устанка: аустријских, за пут у Сремске Карловце, 1805-1806 и Петрињу, 1806; за Мехадију 1809; за Нови Сад 1809-1810; за Будим 1810; није очуван ни српски пасош из 1813, издао му га је Јаков Ненадовић, председатељ Совјета, а морао је јамачно имати и поустаничку аустријску путну исправу а јесени 1813. из панчевачке Хомољице, где је издржао тронедељни карантин у тамошњем контумацу, ка Сремским Карловцима и Бечу итд.). Сачувано је и 6 *путних исправа* (за Земун и Панчево, Сремски Карловци 25. фебруара 1815; за С. Петербург, Бјалисток, 8. фебруара 1819; за Беч, Дубосари, 12. јула и Јаши, 23. августа 1819; за Темишвар, Беч, 6. маја 1843; за путовање ”кроз Срему Карловце и натраг”, Осијек, 1850); Затим 8 *возних карата* (Праг-Цехиц, Праг, 1. априла 1823; Цехиц-Дрезден, Цехиц, 2. априла 1823; Касел-Гетинген, Касел, 1. октобра 1823; Гетинген-Хајлигенплац, Гетинген, 4. октобра 1823; Беч-Будим, Беч, 22. децембра 1827; Будим-Беч, Будим, 26. јануара 1829; Беч-Трст, Беч, 20. јула 1834; Беч-Трст, Беч, 27. априла 1841. и још нешто *здравствених (карантинских) докумената*: царинско и контумацко уверење о 10-дневном карантину, Бојан, 17. септембра 1819; Уверење, Земун, 12. септембра 1832; Потврда, Вуковар, 22. јануара 1838. и 30. јуна 1841.⁹⁰

90 Путне исправе (пасоши др) се чувају у Архиву САНУ, 8552/202(1-19) и у Музејско-архивској збирци Вуковог и Доситејевог Музеја, Инв. бр. 140-144, 146-149, 176, 193; Пасош за Париз из 1856 – у сефу је Архива Србије (несигниран).

Резюме

Кроме своей основной, как известно огромной и разнообразной деятельности, Вук Караджич то же уделял не мало внимания картографии. Прежде всего, для своих ученых потребностях. Рецензируя сочинение А. Вейнгартена, он уточняет и исправляет его *Карту Сербии*: Венский военный архив указывает доверие Вуку как знатоку чтоб он дополнил топонимы упомянутой карты домашними названиями. Рука В. Караджича видима и в *Карте Сербии* приложенной к сочинению *Сербская революция Л. Ранкеа*.

Неутомимый путешественник-исследователь, Вук пользовался картами то же с своих частых поездках. В его коллекции осталось около 30 географических карт. Интерес к картами особенно проявляется в связи с его *Этнографическими атласом Славянского юга*, над которым работал в конце 50-тых годов.

Вук намеревал приложить карты Сербии и Черногории к своим предуведомленным, но не печатанным делам, *История сербская и Черногория и Бока Которска* (в переводе на наш язык).

Предео аутор